

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/zolnierze-wykleci/126778,Potyczka-pod-Okalewem-Dzialania-obwodu-Mewa.html>

Patrol bojowy 11. Grupy Operacyjnej NSZ (NZW). Na zdjęciu znajdują się m.in. uczestnicy akcji przeprowadzonej w Okalewie 12 VII 1947 r.: Tadeusz Kosobudzki „Czarny” (oznaczony cyfrą 1), Wiesław Purzycki „Tyczka”, „Ojciec” (2), Wacław Michalski „Kozak” (3), Kazimierz Dyksiński „Kruczek” (4), Jan Malinowski „Stryj” (5), Seweryn Oryl „Kanciaty” (6), Władysław Kwiatkowski „Jerzy” (7), Karol Rakoczy „Karol”, „Bystry” (8), b.d. (fot. z zasobu IPN)

ARTYKUŁ

Potyczka pod Okalewem. Działania obwodu „Mewa”

OKRES HISTORYCZNY

(1945-1948) Pierwsze lata Polski Ludowej

Autor: ELŻBIETA STRZESZEWSKA 10.07.2026

12 lipca 1947 r. oddział partyzancki Ruchu Oporu Armii Krajowej obwodu „Mewa”, podlegający por. Franciszkowi Majewskiemu „Mścicielowi”,

„Słonemu”, przeprowadził jedną z najbardziej spektakularnych akcji zbrojnych podziemia niepodległościowego na terenie Mazowsza.

Pomysłodawcą akcji był Tadeusz Kosobudzki „Czarny”, żołnierz Armii Krajowej i ROAK, zastępca por. „Mściciela”. Na miejsce działań wybrał Okalewo, niewielką miejscowość w powiecie rypińskim. Plan akcji przedstawił członkom oddziału 10 lipca w domu Władysława Rakoczego w Raczynach, nieopodal Okalewa.

Oprócz „Czarnego” znaleźli się tam m.in.: Franciszek Majewski „Mściciel”, „Słony”, Wiktor Stryjewski „Cacko”, Szczepan Stryjewski „Józef”, Kazimierz Dyksiński „Kruczek”, Stanisław Derkus „Śmiały”, Zdzisław Derkus „Mirek”, Władysław Kwiatkowski „Jurek”, „Tygrys”, Wiesław Purzycki „Tyczka”, „Ojciec”, Henryk Gosik „Miłość”, „Heniek”, Karol Rakoczy „Karol”, „Bystry”, Józef Łuziński „Gruby”, Seweryn Oryl „Kanciaty” oraz Jan Malinowski „Stryj”.

Akcja ekspropriacyjna

Opracowany przez „Czarnego” plan zakładał w pierwszej kolejności przeprowadzenie akcji ekspropriacyjnej. Zgodnie z nim, 12 lipca ok. godz. 17.00, w Okalewie pojawili się czterej członkowie oddziału: „Mściciel”, „Cacko”, „Miłość” i „Mirek”.

Opracowany przez „Czarnego” plan zakładał w pierwszej kolejności przeprowadzenie akcji ekspropriacyjnej.

Przybysze dokonali rekwizycji „wszystkich towarów znajdujących się w spółdzielni [„Samopomoc Chłopska”], na które to wystawili pokwitowanie” (na sumę 100 tys. zł). Zabrali również z kasy Urzędu Gminy 30 tys. zł oraz maszynę do pisania. Dodatkowo, aby uniemożliwić wezwanie pomocy, uszkodzili aparat telefoniczny.

W trakcie ich działań zginęli: były komendant posterunku Milicji Obywatelskiej w Okalewie Bernard Czajkowski i członek ORMO Jan Celebucki. Winą za ich śmierć obarczony został później Wiktor Stryjewski „Cacko”.

**Patrol bojowy 11. Grupy
Operacyjnej NSZ (NZW). Na
zdjęciu znajdują się m.in.
uczestnicy akcji przeprowadzonej
w Okalewie 12 VII 1947 r.:
Tadeusz Kosobudzki „Czarny”
(oznaczony cyfrą 1), Wiesław
Purzycki „Tyczka”, „Ojciec” (2),
Wacław Michalski „Kozak” (3),
Kazimierz Dyksiński „Kruczek”
(4), Jan Malinowski „Stryj” (5),
Seweryn Oryl „Kanciaty” (6),
Władysław Kwiatkowski „Jerzy”
(7), Karol Rakoczy „Karol”,
„Bystry” (8), b.d. (fot. z zasobu
IPN)**

Zasadzka na grupę pościgową

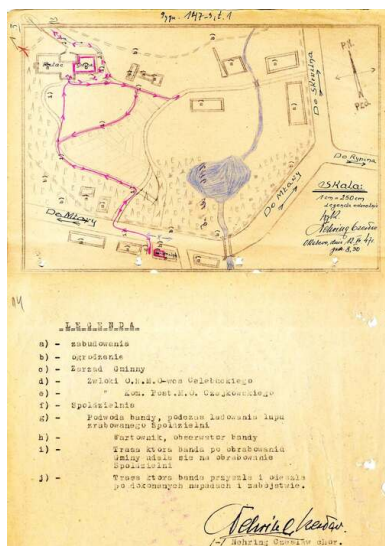
Po zakończeniu akcji udali się furmanką na miejsce zbiórki oddziału w lesie okalewskim, dwa kilometry od tej miejscowości, przy szosie Rypin-Okalewo. Partyzanci zajęli pozycje bojowe po obu stronach drogi i przygotowali się do starcia ze ścigającą ich grupą operacyjną. Dowódca, spodziewający się rychłej pogoni, zapowiedział im przy tym, żeby

„z chwilą, gdy samochód zostanie zatrzymany dawać długie serie ognia i strzelać w ten sposób, by nikt żywy stąd nie wyszedł”.

Nadjeżdżająca samochodem ciężarowym grupa pościgowa, licząca ok. 25 funkcjonariuszy z MO i Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Rypinie oraz członków ORMÓ, nie spodziewała się tak nagłego ataku. Ostrzelane auto wpadło do rowu i przewróciło się. Zaskoczeni funkcjonariusze dostali się w krzyżowy ogień karabinów maszynowych. Odpowiedzieli strzałami, rozgorzała walka, jednak wkrótce musieli ulec przewadze partyzantów.

Wskutek tak zdecydowanych działań atakujących zginęło 13 funkcjonariuszy.

Wskutek tak zdecydowanych działań atakujących zginęło 13 funkcjonariuszy (7 z MO, 4 z UB, 2 z ORMÓ), w tym Józef Kaniewski, komendant KPMO w Rypinie. Natomiast oddział Majewskiego, bez strat własnych (dwóch rannych), załadował zdobytą podczas walki broń na furmankę i wycofał się w bezpieczny teren.

Szkic sytuacyjny przedstawiający

przebieg wydarzeń mających

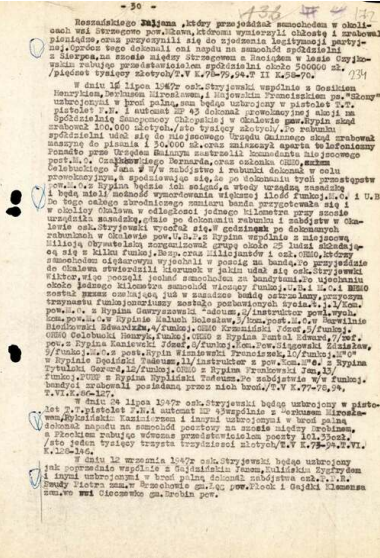
miejsce w Okalewie 12 VII 1947

r., przygotowany przez chor.

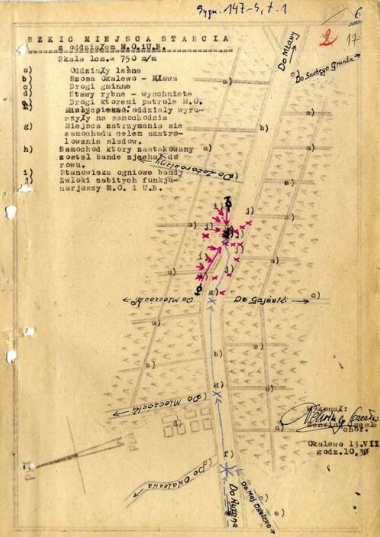
Czesława Nehringa,

funkcjonariusza KWMO w

Bydgoszczy (z zasobu IPN)

Fragment aktu oskarżenia skierowanego m.in. przeciwko Wiktorowi Stryjewskiemu w procesie przeciwko członkom komendy 11. Grupy Operacyjnej NSZ (NZW) toczącym się przed Wojskowym Sądzie Rejonowym w Warszawie, pod przewodnictwem płk. Mieczysława Widaja, w czerwcu 1950 r. (z zasobu IPN)

„Szkic miejsca starcia z
oddziałem M.O. i U.B.” w lasach
pod Okalewem 12 VII 1947 r.,
przygotowany przez chor.
Czesława Nehringa,
funkcjonariusza KWMO w
Bydgoszczy (z zasobu IPN)

Konsekwencje

Pod Okalewem ludzie „Słonego” zadali poważny cios strukturom resortu bezpieczeństwa, które okazały się bezradne wobec ich zaangażowania i skuteczności. Jednak poniesione wówczas straty, również wizerunkowe i propagandowe, skłoniły bezpiekę do podjęcia działań, które ostatecznie doprowadziły do rozbicia podziemnej organizacji i fizycznej likwidacji większości jej członków.

Dowódca oddziału, Franciszek Majewski „Mściciel”, osaczony przez grupę operacyjną UB, MO i KBW, popełnił 26 września 1948 r. samobójstwo. W podobnych okolicznościach odebrał sobie życie 10 czerwca 1954 r. Kazimierz Dyksiński „Kruczek”. Jan Malinowski oraz Zdzisław Derkus polegli 11 lutego 1949 r. w walce z żołnierzami KBW i funkcjonariuszami UB koło wsi Sinogóra, zaś Wiesław Purzycki został zabity przez UB 22 kwietnia 1948 r. podczas próby zatrzymania.

W żadnym z przypadków Bolesław Bierut nie skorzystał z prawa łaski. Wyroki zostały wykonane.

Henryk Gosik, Władysław Kwiatkowski, Stanisław Derkus, Seweryn Oryl, Karol Rakoczy i Józef Łuziński zostali aresztowani i, m.in. za dopuszczenie się „gwałtownego zamachu na jednostkę sił zbrojnych, a to funkcjonariuszy UB i MO” pod Okalewem, skazani (w odrębnych procesach) przez wojskowe sądy rejonowe w Warszawie i Bydgoszczy na kary śmierci z jednoczesnym pozbawieniem praw publicznych i obywatelskich praw honorowych na zawsze i przepadkiem mienia na rzecz Skarbu Państwa.

Podobny los spotkał Wiktora Stryjewskiego, sązonego w procesie pokazowym Komendy 11. Grupy

Operacyjnej NSZ, którego 3 lipca 1950 r. Wojskowy Sąd Rejonowy w Warszawie skazał go na trzydziestoosmiokrotną karę śmierci. W żadnym z tych przypadków Bolesław Bierut nie skorzystał z prawa łaski i wyroki zostały wykonane.

Porucznik Franciszek Majewski
„Mściciel”, „Słony” - dowódca
oddziału bojowego obwodu ROAK
krypt. „Mewa”, od października
1947 r. w strukturach 11. Grupy
Operacyjnej NSZ (NZW), b.d. (fot.
z zasobu IPN)

**Sierżant Wiktor Stryjewski
„Cacko” (po lewej) oraz Stanisław
Derkus „Śmiały” (po prawej),
żołnierze ROAK, NSZ i NZW,
uczestnicy akcji przeprowadzonej
w Okalewie 12 VII 1947 r. (fot. z
zasobu IPN)**

**Szczepan Stryjewski „Józef”,
„Józiek”, w latach 1946-1948
współpracownik oraz żołnierz
ROAK i NZW na terenach
powiatów Płońsk, Sierpc, Mława
(fot. z zasobu IPN)**

*** * ***

W zasobie archiwalnym Instytutu Pamięci Narodowej znajdują się materiały archiwalne dotyczące działalności obwodu ROAK „Mewa” i oddziału por. Franciszka Majewskiego „Mściciela”, funkcjonującego również w ramach 11. Grupy Operacyjnej NSZ (NZW). Są to przede wszystkim materiały operacyjne wytworzone przez bezpiekę w ramach inwigilacji struktur podziemia antykomunistycznego, a także akta śledcze, sądowe i więzienne.

Źródłem wiedzy o wydarzeniach w Okalewie 12 lipca 1947 r. jest również „Album poległych funkcjonariuszy Milicji Obywatelskiej, Służby Bezpieczeństwa i Ochotniczej Rezerwy Milicji Obywatelskiej w walce o utrwalenie

władzy ludowej na terenie woj. bydgoskiego”, zawierający m.in. fotografie z pogrzebu poległych wówczas funkcjonariuszy oraz zdjęcia pomnika odsłoniętego w 10. rocznicę wydarzeń.

Więcej interesujących materiałów na profilu **Archiwum IPN**

COFNIJ SIĘ